

Framhald av síðu 9

biða eftir svarinum til, men at vit longu nú brúka ta vitan vit hava — tí tá kunnu vit fyrirbyggja.

Við tí vitan, sum er tók um viðurskiptini í Danmark í dag, skuldi borið til at fyrirbyggt umleið 30% av øllum krabbameinstilburðum tvs. at tað høvdu verið 5000 til 6000 færri tilburðir um árið.

Danskir stovnar gera stórt arbeiði

— Men í hvussu stóran mun fyrirbyggja vit tá í dag?

— Tað gera vit ikki í nóg stóran mun. Men innan ávis øki í samfelagnum verður tó nakað gjørt. T.d. tí, sum viðvíkur arbeiðsumhvørvinum. Her er tað Arbeiðseftirlitið, sum ger eitt stórt arbeiði. Arbeiðseftirlitið brúkar ta vitan, vit í dag hava um krabbameinssjúkur. Í seinastuni hevur verið arbeiðt við at gera ein lista yvir hvørji evni í arbeiðsumhvørvinum økja um møguleikan at fáa krabbamein. Her verður so m.a. arbeiðt við at merkja vørur o.l., sum kunnu vera og eru krabbameinsfremjandi.

Ole Møller-Jensen visir annars á, at Arbeiðseftirlitið hevur havt ávísar trupulleikar í arbeiði sínum orsakað av tí avmarkaða kunneikanum um, hvørji arbeiðsplass brúka evni og vørur, har tað finnst krabbameinsfremjandi evni.

Ein annar danskur stovnur, sum arbeiðir við at fyrirbyggja krabbameinssjúkur, er Statens Levnedsmiddelinstitut. Hesin stovnur hevur eins og Arbeiðseftirlitið gjørt eitt stórt arbeiði.

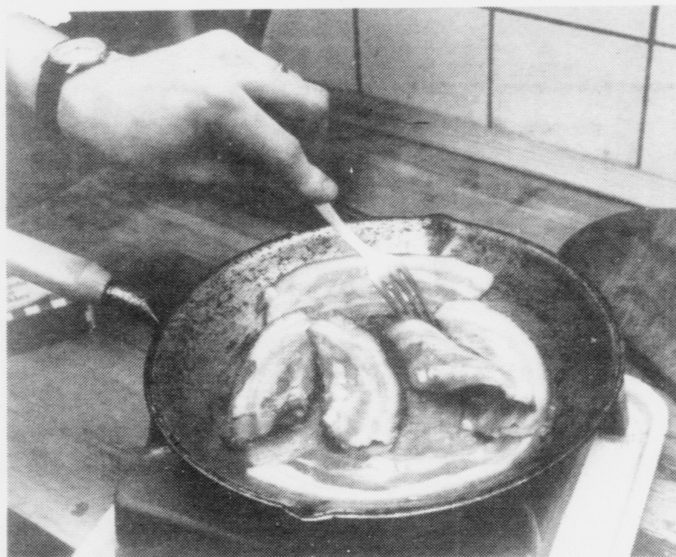
Statens Levnedsmiddelinstitut ansar sera væl eftir, at tað ikki eru krabbameinsfremjandi evni í matvørum.

Tann triði stovnurin, sum arbeiðir við fyrirbyggjandi arbeiði, er Miljøstyrelsen. Hesin stovnur tekur sær av uppgávum so sum dalking av umhvørvinum í vatni og í luftini osfr.

Hetta fyrirbyggjandi arbeiði er ein torfør og krevjandi uppgáva. Tað gerst ikki eftir einum degi. Her roynir so Cancerregisteret í Danmark at verða við til at hjálpa.

Tubbaksroykingin!

Ole Møller-Jensen er fegin um, at tað verður gjørt eitt stórt arbeiði við at fyrirbyggja møguleikanum at fáa krabbameinssjúkur. Tó heldur hann, at enn restar nógvi, við fyrirbyggjandi sum kanska viðvíkur teimum flestu tilburð-

Matvørur innihalda oftani evni, ið kann elva til krabbamein. Stoktur matur, halda summi, kann skunda undir møgulega sjúku

unum av krabbameini, nevniliga, teimum, sum vit í dag vita, stava frá tubbaksroyking.

— Tað er eingin myndugleiki, sum tekur sær av tí at geva fólki góð ráð um, hvussu vanda-miklir vanarnir hjá fólki kunnu vera júst tá talan er um krabbamein.

— Hetta er nakað, sum ein leggur í hendurnar á privatum felagsskapum. Lóggeving um tubbaksroyking er í dag í stóran mun lögð yvir til Kræftens Bekæmpelse — og ráðgeving og upplýsingararbeiði um kostvanar hjá fólki liggur í hondum á privatum húsarhaldsfeløgum. Harvið gera myndugleikarnir litið og einki, hóast vit í dag vita, at ein stórvur partur av øllum lungnatilburðum stava frá royking.

Eg haldi, at her verður ikki gjørt nóg mikið tí tess at upplýsa og fyrirbyggja. Í hinum norðanlondunum gongur staturin meira inn fyri upplýsandi arbeiði til tess at visa á vandan við tubbakroyking.

Upplýsandi arbeiði gevur úrslit

— Men verður nökk gjørt?

— Eg hoyri til tey, sum halda, at vit kunnu ikki gera annað enn at upplýsa. Og júst í norðanlondunum átti slíkt upplýsingararbeiði at borið ávekstur.

— Høvu upplýsingararbeiði yvirhevu givið ítaklig úrslit?

— Tað hevur tað so avgjørt. Í Stokholm í Svøríki kunnu vit longu nú ávís eina minking í tilburðum av lungnakrabbu. Og hetta stendst av upplýsandi arbeiðinum imóti royking. Sama er galdandi í Bretlandi, har ein upplýsingarkampanja hevur ført

til eina minking í deyðstýttleikanum millum ungur menn.

Ole Møller-Jensen visir á, at tað hevur verið ein stagnatión í Danmark seinastu 10 árin, har tað annars hevur verið ein vøkstur í tilburðunum av lungnakrabbu.

— Men tianverri siggja vit, at kvinnurnar halda á fram við at roykja í sama mun. Serliga tær yngru kvinnurnar, lægð hann aftrat.

— Heldur tú ikki, at reklama fyri framleiðslu og sølu av tubbaksvørum hevur alt ov leysar teymar?

— Eg vil heldur siga, at tað almenna ger ov litið við at visa á vandan við royking.

Tað vera ómetaliga stórar upphæddir brúkar til tubbaksreklamu, og nógvi verður brúkt til viðgerð av krabbameinssjúkum, men tað almenna brúkar sera litið til upplýsing.

Ikki ein peninga-spurningur

— Men tá vit nú vita, at tubbak hevur so ringt árin, hevði tað so ikki verið rætt, um myndugleikarnir seta forboð fyri teimum mongu reklamunum?

— Hatta er ein politiskur spurningur, sum eg ikki fari at svara.

— Men er hetta ikki júst kjarnin í øllum problema-tikkinum: at meðan tey privata felögin oysa fleiri og fleiri krónur út í reklamu, so setur staturin seg ikki foran fyri at gera upplýsandi arbeiði, tí tað verður so kostnaðarmikið?

— Eg haldi ikki, at tað almenna heldur seg ikki hava ráð. Hetta er ein

ikk spurningur um pengar.

Eg haldi tað er ein spurningur um politiskan vilja.

Norðanlond fyrimynd

Vit spurdu Ole Møller-Jensen, hvussu høgt granskarar í øðrum londum meta skrásetingastovnarnar fyri krabbameinssjúkum í Norðanlondum!

— Tað er eitt sindur trupult hjá mær at svara, men lat meg visa tað við einum dømi. Herfyri komu boð til mín úr Hálanti, har teir bóðu meg koma at halda fyrilestur um okkara arbeiði. Nú høvdu teir í meira enn 25 ár roynt at stovna eina krabbameinsskráseting uttan úrslit.

Nú var hetta við at koma í lag, og semja var um, at skuldi slíkur stovnur setast á stovn, so skuldu Norðanlond brúkast sum fyrimynd.

Teir ynsktu, at eg greiddi frá, hvussu vit høvdu lagt hetta skrásetingrarbeiði til rættis reint praktist. Hálendingar vildu vera við, at vit í Norðanlondum høvdu vist, at vit fingur arbeiði at koyra sum tað átti, og at vit dugdu at brúka tilfarið, sum verður skrásett.

— Annars plagur fínski starvsfelagi mín altíð at siga: «Vi er dom besta».

Figging

— Hvør figgjar arbeiði hjá Cancerregisteret?

— Tað hevur Kræftens Bekæmpelse higartil gjørt. Men nú rindar staturin 2,7 mill. kr. um árið til innsavnan av tilfari og til viðgerð av hesum tilfari í tabellir o.l. Annars rindar

Kræftens Bekæmpelse pengarnar til gransking, har skrásetingartilfar verður brúkt sum grundarlag.

— Nú koma Føroyar so eisini av álvara við í krabbameinsskrásetingararbeiði. Hvussu stóran týðning hevur hetta fyri júst tykkara arbeiði?

— Nú er so ein sjálvstøðug almenn krabbameinsskráseting í Føroyum. Vit frá CR. í Danmark fara at stuðla føroyingum, har vit kunnu.

Tær skipanir vit hava bygt upp gjøgnum árin kunnu vit lata tykkum fáa. Kortini vil eg leggja dent á, at tað verður ein føroysk krabbameinsskráseting, sum letur tilfar viðari til okkara til at viðgera og sum síðani verður sent aftur til Føroya.

kunna sammeta føroyskt tilfar við annað tilfar í øðrum londum.

Eg haldi ikki, at krabbameinsgransking er ein tjóðskaparligur spurningur. Hetta er arbeiði, sum gongur tvørtur um landamark.

Ole Møller-Jensen nevnrir at enda, at nakað herfyri gjørdi ein føroyingur eina sera nágreiniliga kanning av krabbameini í maganum á føroyingum.

Orsøkin til at stig vórðu tiki til hesa kanning var tann, at íslendingar í meðal hava sera nógvar tilburðir av krabbameini í maganum. Tá Føroyar og Ísland eru tvey litil oyggjalond, sum eru sera meirilík, var tað rimuligt at halda, at tað eisini eru nógvi tilburðir av magakrabbu í Føroyum.

— Men, sigur Ole Møller-Jensen, — tað visti seg ikki at vera so. Tvørturímóti líkist mynstrið í Føroyum meira tí í Danmark.

Og nú kunnu vit so spyrja okkum sjálvar. Er hetta tilfar, sum vit kunnu brúka viðari! Ti her hava vit tvey samfeløg, sum líkast nógvi, men sum kortini hava stóran mun í hesi krabbameinssjúku. Kann hetta geva okkum svar uppá aðrar spurningar!

Ti eri eg sera spentur um, hvat skrásetingin í Føroyum fer at koma fram til, sigur Ole Møller-Jensen at enda.

Tvørtur um landamark

Hvat viðvíkur týðninginum við eini føroyskari skráseting, so haldi eg, at jú fleiri fólk, sum koma við í eina slíka skráseting, jú størri møguleiki er at finna munir í sjálvari sjúkuni. Og jú fleiri munir vit finna, tess størri møguleika hava vit at gera okkum eina hugmygd av, hvussu hesir munir eru og harvið finna orsøkina til krabbameinssjúkurnar.

Síðani haldi eg, at tað verður áhugavert at